

Något om floran på Byåsen

Per Gustav Dalhielm

By socken bildar Dalarnas sydostligaste hörn. Genom socknen sträcker sig i stort sett i nord-sydlig riktning en rullstensås, som är en del av Möklintaåsen men som här mest benämnes Byåsen. Åsen är subakvatisk, d v s den har avsatts under vattenytan och utgör en biås till Badelundaåsen.

Åsen är i norr täckt av barrskog av tämligen trivial typ med de sedvanliga bärrisen och skogsmossorna. I närheten av Skakelberget, ej långt från Gästrikegränsen, växer ett bestånd av mosippa (Pulsatilla vernalis), där åsen övertväras av stambanan. Beståndet synes ännu vara livskraftigt och torde gynnas av røjningarna längs bankroppen.

Söder om Byvalla kan man följa åsen över sjön Rosse genom en udde, Smalåsen, och en ö, som benämnes Åshuvudet. Även dessa isälvsbildningar är huvudsakligen barrskogsklädda.

Mellan Horndal och By Kyrkby är allmän väg dragen på åsen och på en kortare sträcka även stambanan. Åsen är här deformerad av upprepade äldre och nyare grustag men fortfarande till stor del skogklädd med allt större inslag av lövträd ju längre söderut man kommer. Vägslänter och banvallar på åsen rymmer arter som backtrav, sandtrav, sommargyllen, backskärvfrö och mjölon. (Arabis thaliana, A. arenosa, Barbarea vulgaris, Thlaspi alpestre och Arctostaphylos uva-ursi). På åsens västra sida växer bl a sandvita och vädcklint. (Berteroa incana och Centaurea scabiosa). I grustag söder om Rossberga och på vägkanter har foderlost och kungsljus stora bestånd. (Bromus inermis och Verbascum thapsus).

På åsens östra sida i Hede finns en liten förekomst av backruta. (Thalictrum simplex). Söder om Hede ser man här och där ängshavre (Arrhenatherum pratense). Den fordrar orört jordtäcke, trivs ej där ingrepp gjorts. Fetknopp (Sedum acre) växer på öppna platser. I höjd med Nylandet har vi ett par förekomster av bergrör (Calamagrostis epigeios). Förvildade almar och lönnar (Ulmus glabra och Acer platanoides) är rätt så vanliga. Vitblommig hartsros (Rosa villosa) växer vid vägslänten. Ner mot Kyrkbyn kommer så de första exemplaren av backglim (Silene nutans).

Silene nutans
Backglim

Norr om kyrkan ligger naturreservatet Tallåsen, en orörd bit av åsen med hundraåriga tallar. Mellan prästgården och kyrkan finns ett förbuskat område, som en gång har varit en del av kyrkoherdens trädgård. Trädskiktet där har inslag av alm och lönn. Några buskar av trubbhagtorn kvarstår. (Crataegus monogyna). I örtvegetationen ingår rikligt med backlök och knylhavre (Allium oleraceum och Arrhenatherum elatius).

Söder om kyrkan norr om församlingshemmet är vegetationen starkt präglad av kulturflyktingar. Där finner man bl a dvärgvårlök, hasselört, luktviol och hesperis (Gagea minima, Asarum europaeum, Viola odorata, Hesperis matronalis). Fruktifierande parksmultron dominerar delvis. (Fragaria moschata).

En rik fyndort för i Dalarna sällsynta arter har vi sedan söder därom. På en ganska begränsad ängsmark påträffas eller har påträffats flentimotej, ängs- och luddhavre, backglim, knöl- och backsmörblomma, brudbröd, backvial och backklöver (Phleum phleoides, Arrhenatherum pratense och pubescens, Silene nutans, Ranunculus bulbosus och polyanthemos, Filipendula vulgaris, Lathyrus silvestris och Trifolium montanum). Tyvärr har detta parti av åsen genom utebliven skötsel förlorat en del av nämnda arter. Fr o m 1986 sköts emellertid området av kommunen genom sen slåtter, varför man vågar hoppas, att framtiden för de flesta av här upptagna växter är räddad.

Söder härom bildar åsen ett smalt, skogbevuxet näs i Bysjön och fortsätter därefter som Lammön och Långholmen i sjön, som ju är en utvidgning av Dalälven. På näset, som är i det närmaste intakt och ca 11 m högt, är backglim, blåsippor (Hepatica nobilis) och mjölon rikt förekommande. Backglim växer även på Åsryggen på Lammön.

Söder om Bysjön berör åsen endast perifert By socken, innan den fortsätter mot Möklinta. I Näckenbäck nära gränsen mot Västmanland växer flerstädes lundstarr (Carex montana), som i södra Dalarna når sin nordgräns i Sverige. By sockens läge vid den s k Norrlandsgränsen gör att arter med sydlig resp nordlig huvudutbredning i stor utsträckning möts här. Ett flertal växter har eller är nära sin nordgräns i By. Många i denna uppsats nämnda tillhör denna grupp. Åsens lättare jordar och ofta mer öppna hed- och ängssamhällen, som tillåter större solinstrålning, erbjuder ju bättre betingelser för dessa arter än omgivande skogs- och lermarker.

Litteratur:

Krok, T O B N & Almquist, S 1984: Svensk flora. 26 uppl. Uppsala.

Larsson, Carl, 1920: En dalasockens historia. Borås 1968.

Hellström, A & Svensson S-Å 1975: Naturvårdsinventering av Byåsen. Falun

Rynéus, T 1979: Översiktlig naturinventering Avesta kommun. Falun